

Nr 238.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till viss undersökning rörande den statsunderstödda torrlägningsverksamheten; given Stockholms slott den 5 mars 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför:

I skrivelse den 1 december 1936 har 1936 års utredning angående beredningsarbeten hemställt om åtgärders vidtagande för att viss undersökning måtte komma till stånd beträffande den statsunderstödda torrlägningsverksamheten för jordbruksändamål.

Lantbruksstyrelsen har den 6 februari 1937 avgivit infortrat yttrande i ämnet.

1936 års utredning angående beredskapsarbeten har till motivering av sitt förslag anfört i huvudsak följande.

Vid den inventering av lämpliga arbetsobjekt, som av utredningen verkställdes, hade i stor omfattning anmälts företag avseende torrläggning av mark för jordbruksändamål. Dylika företag borde jämväl enligt utredningens mening anses särdeles väl ägnade att intaga en betydelsefull plats i ett arbetsprogram för beredande av arbetstillfällen i tider av svårare arbetslöshet. För torrläggningsverksamheten hade även under normala förhållanden utgått statsbidrag med betydande belopp. Under den senaste tioårsperioden eller för budgetåren 1927/1937 hade sålunda för den ordinarie verksamheten på området anvisats anslag om sammanlagt 30,800,000 kronor, varjämte för vartdera av budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 anvisats anslag å 4,000,000 kronor till torrläggningsföretag, ägnade att motverka arbetslösheten, eller tillhopa 38,800,000 kronor.

Enligt vad utredningen erfarit syntes man emellertid få räkna med, att åtskilliga torrläggningsföretag, vilka utförts i enlighet med uppgjord plan, krävde ytterligare arbeten för att leda till effektiv dränering. Med den stora omfattning verksamheten på detta område haft syntes ett dylikt förhållande dock ej särskilt anmärkningsvärt. Då emellertid utredningen torde komma att ifrågasätta en ytterligare utökning av denna verksamhet i arbetslöshetslindrande syfte, hade utredningen icke ansett sig kunna förbigå det anförda förhållandet. Principiellt ansåge nämligen utredningen det vara ett allmänt intresse, att de företag, för vilkas utförande uppoffringar gjorts såväl av staten som enskilda, verkligen bleve till avsett gagn. För utredningen framstode det såsom mera angeläget, att sådana företag, som nämnts, fullbordades än att nya komme till utförande. Utredningen ville därför föreslå, att en undersökning rörande de med statsbidrag utförda torrläggningsföretagen komme till stånd i syfte att konstatera, i vilken omfattning kompletteringsarbeten krävdes för vinnande av erforderlig dräneringseffekt. Det material, som på sådant sätt erhöles, borde därefter bland annat bearbetas för beredskapsändamål. Då gällande bidragsvillkor formellt sett ej torde medgiva statligt understöd till komplettering av dylika företag, borde därvid övervägande jämväl ske rörande de grunder, efter vilka statsunderstöd skulle kunna lämnas till företagens fullbordande. Utredningen vore för sin del övertygad om, att under tid med omfattande arbetslöshet en sådan väl avvägd bidragsverksamhet skulle kunna bliva till stor allmännytta genom att möjliggöra arbetslösas sysselsättning i produktiv verksamhet.

Beträffande frågan, huru den ifrågasatta undersökningen borde verkställas, ville utredningen erinra om att under de senaste åren utförts en motsvarande undersökning av den med statsmedel understödda skogsdikningsverksamheten.

Sedan centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund därom väckt förslag, hade statsmakterna ställt för ändamålet erforderliga medel till förfogande. Undersökningen hade utförts av tvenne sakkunniga, professor G. Lundberg vid skogshögskolan och fil. d:r C. Malmström vid statens skogsförsöksanstalt. Den hade pågått i tre år (1934—1936) och dragit en kostnad av omkring 25,000 kronor. Tillvägagångssättet hade varit följande.

Från skogsvårdsstyrelserna och skogssällskapet hade uppgifter infortrats rörande samtliga de med statsmedel understödda skogsdikningsföretag, vilka under vissa år kommit till utförande. Med ledning av dessa uppgifter, om-

fattande bland annat areal, torvmarkstyp och kostnad, samt generalstabskartor, varå företagen inprickats, hade av de sakkunniga uttagits visst antal företag för undersökning. För dessa företag hade dikningsplanerna infördrats, vilka av de sakkunniga granskats före besiktningarna å marken. Dessa hade för varje undersökningsår tagit i anspråk cirka två månader. För varje företag, som besiktigats, hade protokoll upprättats, varjämte även ett sammanfattande protokoll för varje skogsvårdsstyrelses verksamhetsområde uppsatts. Vid besiktningarna hade de av skogsvårdsstyrelsernas och skogsällskapetets tjänstemän, som handhade dikningsverksamheten, närvarit.

Av de sakkunnigas den 21 september 1936 till Kungl. Maj:t avgivna redogörelse för undersökningen framginge, att vid besiktningarna konstaterats, att behov av dikningsföretagens komplettering föreläge, samt att detta förhållande lett till vederbörliga åtgärders vidtagande. Även härav styrktes utredningen i sin uppfattning, att det vid en undersökning skulle komma att visa sig, att kompletteringsbehov föreläge jämväl med avseende å de för jordbruksändamål utförda torrlägningsföretagen.

Beträffande frågan, huruvida det sätt, varpå skogsdikningsverksamheten varit föremål för undersökning, kunde tjäna till ledning för planläggning av den ifrågasatta undersökningen, ville utredningen i första hand framhålla, att denna, för tillgodoseende av ett beredskapssyfte, givetvis borde utföras på kortare tid och helst inom en tidrymd av något år. För undersökningens verkställande måste under alla förhållanden förutsättas, att besiktningar å marken ägde rum. Med hänsyn till den omfattning, vari ifrågavarande torrlägningsföretag förekomme, kunde endast en viss mindre del göras till föremål för dylik besiktning. De företag, som skulle besökas, borde lämpligen med ledning av förefintliga register uttagas efter viss objektiv metod, möjliggörande slutsatsers dragande beträffande verksamheten i dess helhet och därvid sålunda jämväl rörande det sannolikt totalt förekommande kompletteringsbehovet. Det syntes utredningen, som om undersökningens utförande skulle kunna anförtros en sakkunnigdelegation av tre personer, varav en borde vara lantbruksingenjörsutbildad — dock ej lantbruksingenjör i tjänst — och de övriga i praktiskt jordbruk väl förfarna män. Med hänsyn till den förvisso mycket maktpåliggande uppgift, som skulle tillkomma ifrågavarande sakkunniga, samt till önskvärdheten av ett snabbt slutförande av undersökningen borde de sakkunniga för den tid undersökningen påginge i huvudsak helt ägna sig åt densamma.

Sedan de sakkunniga genom besiktningensresor m. m. skaffat sig ingående kännedom om ifrågavarande torrlägningsverksamhet och därvid bland annat konstaterat den omfattning, vari företagen kunde vara i behov av komplettering, borde det jämväl ankomma på de sakkunniga att, om kompletteringsbehovet därtill gäve anledning, utarbета förslag till bestämmelser för statens medverkan vid företagens fullbordande.

Utredningen hade sökt att i stora drag angiva, huru den ifrågasatta undersökningen lämpligen skulle kunna utföras. Då inom utredningen icke vore representerad speciell sakkunskap på ifrågavarande område, vore det givet, att den av utredningen skisserade planen kunde behöva göras till föremål för jämkningar. Huvudsaken vore, att tillvägagångssättet bleve sådant, att en för ändamålet verkställd undersökning i olika hänseenden bringade klarhet beträffande ifrågavarande torrlägningsverksamhets ändamålsenlighet och det behov, som kunde förefinnas av statlig medverkan för färdigställande av ofullständigt dränerade företag.

Vad slutligen anginge storleken av de kostnader, varpå undersökningen kunde komma att belöpa, hade utredningen förvisso svårt att med bestämd-

het yttra sig. Det ville emellertid synas, som om ett belopp av cirka 30,000 kronor skulle erfordras för ändamålet, vilket lämpligen torde kunna utgå av statens avdikningsanslag.

Lantbruksstyrelsen har i sitt remissyttrande anfört i huvudsak följande.

Vad beträffade de arbetsobjekt, som kunde komma i fråga vid den föreslagna inventeringen, ville lantbruksstyrelsen framhålla, att till desamma kunde räknas två olika slag av arbeten. Det ena omfattade sådana företag, inom vilka den genom tidigare verkställda torrlägningsåtgärder erhållna dräneringseffekten blivit under årens lopp försämrad till följd av markens hopsjunkning (sättning) eller inträffade förändringar i vattenavrinningen från företagets nederbördsområde. Detta sammanhänge *dels* därmed att det ofta bleve av ekonomiska skäl nödvändigt att inskränka vid viss tidpunkt erforderligt torrlägningsarbete till allenast vad som krävdes för tryggande av den avsedda dräneringseffekten under ett eller annat årtionde framåt, efter vilken tid av markernas fortgående hopsjunkning betingad ytterligare fördjupning av vattenavloppen vidtoges, *dels ock* med det förhållandet att genom andra, under årens lopp tillkomna dikningsarbeten inom det nederbördsområde, vartill företaget hörde, avrinningen till de inom företaget tidigare upptagna vattenavloppen efter hand kunde hava stegrats i så hög grad, att till följd därav en utvidgning av avloppen bleve erforderlig. Företag av nämnt slag vore givetvis allmänt förekommande och ur ifrågasvarande synpunkt kunde desamma erbjuda lämpliga arbetstillfällen av mycket betydande omfattning. Därest frågan om i dylika fall erforderliga kompletteringsarbeten bleve handlagd vid syneförrättning enligt vattenlagen, torde statsunderstöd till arbetenas utförande kunna utgå ur statens avdikningsanslag och statens avdikningslånefond i samma ordning som för torrlägningsarbete i allmänhet.

Till den andra kategorien torrlägningsföretag hörde sådana, beträffande vilka det omedelbart eller endast kort tid efter deras utförande kunnat konstateras, att på grund av felbedömning i förslaget av avrinnings- eller jordartsförhållandena den beräknade dräneringseffekten icke uppnåts. Enär i dylika fall det ytterligare arbete, som skulle erfordras för erhållande av full effekt i sagda avseende, vanligen visade sig bliva ur rent ekonomisk synpunkt så ofördelaktigt, att statsunderstöd till bestridande av sådant arbete icke kunde i nämnd ordning utgå, hade staten på annan väg, genom nedskrivning eller avskrivning av till företaget av statsmedel utanordnade lån, i förekommande fall medverkat till företagets ekonomiska sanering. Däremot hade det endast mera sällan kommit i fråga att verkställa sådana kompletteringsarbeten, som föreliggande framställning avsåge. I den mån företag av detta slag i fortsättningen kunde framkomma, finge de i förevarande syfte anses vara av endast underordnad betydelse.

Vad därefter beträffade sättet för utförandet av den ifrågasatta undersökningen samt den tid och de kostnader, som därför skulle krävas, ville lantbruksstyrelsen icke hålla för otroligt, att önskemålet om undersökningens slutförande »inom en tidrymd av något år» borde kunna uppfyllas, för den händelse de till sakkunnigdelegationen anslutna personerna — såsom jämväl i framställningen förutsattes — i huvudsak helt ägnade sig åt denna uppgift. Däremot torde enligt styrelsens uppfattning kostnaderna näppeligen kunna begränsas till i framställningen angivet belopp, omkring 30,000 kronor, särskilt för det fall att, såsom syntes vara avsikten, häri skulle inräknas jämväl resekostnader.

Emellertid ansåge lantbruksstyrelsen det kunna starkt ifrågasättas, huru-

vida det för åstadkommande av den åstundade inventeringen överhuvud taget vore erforderligt att tillsätta en särskild sakkunnigdelegation. Enligt lantbruksstyrelsens uppfattning torde nämligen den önskade inventeringen kunna på väsentligt kortare tid och för relativt obetydlig kostnad verkställas av lantbruksstyrelsen med anlåtande av dels i kulturtekniska byråns arkiv förvarade handlingar och ritningar rörande torrlägningsföretag, till vilka statsunderstöd utgått, dels ock, för de fall då sagda material icke vore tillfyllest, den kännedom om de olika företagen, varöver styrelsens för ifrågasvarande verksamhet i orterna anställda personal förfogade. En inventering på denna väg torde icke behöva taga i anspråk längre tid än ett halvt år, och kostnaderna för anställande av för ändamålet erforderliga extra arbetskrafter hos lantbruksstyrelsen borde kunna begränsas till allenast omkring 5,000 kronor.

För den händelse den i framställningen ifrågasatta undersökningen ansåges böra komma till stånd, ville lantbruksstyrelsen för sin del förorda sist angivna väg för dess genomförande.

Starka skäl synas tala för, att den av 1936 års utredning angående bered- *Departements-*
skapsarbeten föreslagna undersökningen kommer till stånd. Det torde inom *chefen.* landet finnas ett stort antal torrlägningsföretag, som icke fylla avsett ändamål, trots betydande uppoffringar av allmänna och enskilda medel. I många fall ha dessa företag redan dragit så stora kostnader, att intressenterna icke äro i stånd att fullfölja desamma, ehuru ytterligare arbeten skulle behövas för att vinna erforderlig dräneringseffekt. Jag delar utredningens uppfattning, att det bör vara ett allmänt intresse, att de företag, för vilkas utförande uppoffringar gjorts såväl av staten som enskilda, verkligen bliva till avsett gagn. En undersökning torde därför böra igångsättas rörande dylika företag för att konstatera, i vilken omfattning kompletteringsarbeten kunna vara behövliga och under vilka villkor statligt understöd bör utgå för arbeten av detta slag, särskilt med hänsyn till möjligheterna att under tid med omfattande arbetslöshet bereda ökad sysselsättning i produktiv verksamhet.

Vad beträffar sättet för undersökningens utförande är jag icke nu beredd att taga slutgiltig ställning till denna fråga. Det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget torde böra följas så långt det visar sig tillräckligt, men dessutom synes det av 1936 års utredning angående beredskapsarbeten framförda förslaget angående besiktningar å marken m. m. böra vinna tillämpning i den utsträckning, som visar sig erforderlig för att uppnå ett snabbt resultat. Självfallet bör i både det ena och det andra fallet ett förfarings sätt komma till användning, som befinnes ägnat att med minsta möjliga kostnad inom avsedd tid föra fram till klarläggande resultat.

Jag tillstyrker, att kostnaderna för berörda undersökning få bestridas ur statens avdikningsanslag. Därest riksdagen uttalar sin anslutning till förslaget, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter om undersökningens anordnande.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

Kungl. Maj:ts proposition nr 238.

att till undersökning rörande den statsunderstödda torr-
läggningsverksamheten må från statens avdiktningensanslag av
Kungl. Maj:t anvisas erforderliga belopp.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda
hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-
Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet
av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall
avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.